

У миші в коморі 3 кг пшениці і 6 кг гороху. Склади такі запитання, щоб задача розв'язувалася дією додавання; дією віднімання [2, с. 67].

На ставку плавало 14 лебедів і 15 качок. В очереті було ще 2 лебеді та 3 качки. Про що дізнаємося за допомогою наведених виразів [2, с. 68]?

$$\begin{array}{ccc} 14+15 & 14+2 & 15+3 \\ 2+3 & & 14+15+2+3 \end{array}$$

Після того як павучок сплів 2 м павутини, довжина павутини стала дорівнювати 9 м. Якої довжини була павутина спочатку [2, с. 71]?

Як бачимо, наскрізною ідеєю [2] є добір практичних завдань, що сприятиме формуванню праксеологічного компоненту компетентностей з математики.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
2. Скворцова С. О. Математика. 1 клас. Навчальний зошит: У 4 ч. Ч. 4 / С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко. – Харків: Ранок, 2018. – 72 с.
3. Скворцова С. О. Математика. 1 клас. Розробки уроків: до видання: Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Математика. 1 клас. Навчальний зошит: У 4 ч. Ч. 1. Ч. 2. Ч. 3. Ч. 4/ С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко. – Харків: Ранок, 2018. – 373 с.

Капустянська А.В.

студентка,

*Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка*

ЕТАПИ ТА РІВНІ МУЗИЧНОГО СПРИЙМАННЯ

Величезне значення в житті людства має мистецтво. Емоції, що виникають від спілкування з мистецтвом, значно відрізняються від звичайних, що супроводжують людину протягом життя. Мистецтво – результат естетичного пізнання світу.

В умовах сучасної освіти, що побудована на принципах гуманістичного підходу до дитини, формування музичного

сприймання є одним із важливих завдань, центральною проблемою музично-естетичного виховання, що сприяє розвитку творчих здібностей і пробудження інтересу до пізнання. Сприймання оточуючого світу неможливе без врахування минулого досвіду людства. Це й обумовило мету статті, яка полягає у з'ясуванні структури процесу музичного сприймання.

Інтерес до пізнання мистецтва виникав у людей ще з давніх часів. Перші гіпотези про природу сприймання виникли за античності. Значний внесок у розвиток наукових уявлень про сприйняття зробили філософи, фізики, естети. Її досліджували психологи А. Цензінг, Г. Т. Фехнер, Л. С. Виготський, К. Валентайн, С. Беляєва-Екземплярська, А. Г. Костюк, В. П. Ягункова, П. М. Якобсон, Н. Б. Берхін, у мистецтвознавстві – Б. Асаф'єв, Е. Генекен, С. Лангер, А. Лосєв. Структура музичного сприймання висвітлена у працях сучасних дослідників В. К. Белобородова, М. С. Коган, Л. М. Кадцина, О. Г. Костюка, В. В. Медушевського, Є. В. Назайкінського, Г. І. Панкевич та ін.

Вплив музики на особистість слухача залежить від рівня організації музичної інформації. Музичне сприймання – складний процес, у якому взаємодіють чимало елементів, спільних для багатьох людей і особливих для конкретної особи. Кожен з етапів слухацької діяльності містить елементи творчості. На всіх етапах процесу слухання можливі різні рівні розуміння музичного матеріалу. Міра розуміння музики, можливість відкриття в ній нового залежать від рівня оволодіння музичним матеріалом, що зумовлює той чи інший етап процесу слухання. У такому розумінні слухання музики можна поділити на певні етапи та рівні.

Кадцин Л. М. виділяє два етапи музичного сприймання: на першому етапі сприймання музичного твору відбувається формування уявлень, обумовлених лише його звучанням; на другому інтерпретується комплекс змістових вихідних уявлень [3, с. 15-16].

Виділяють 4 рівні сприйняття музики, що характеризують більш складну і диференційовану, структуру сприйняття музиканта [2]:

1. Сенсорний рівень. Тонка диференціація відчуттів, тобто сенсорний аналіз властивостей музичного звуку (тембр, висота, гучність та ін.).

2. Інтонаційний рівень. Відображення музичного звуку як цілісності в контексті музичної тканини (як частина фрази, акорду і т. д.).

3. Емоційно-семантичний рівень. Ґрунтується на ладовому почутті і стійких музично-слухових уявленнях.

4. Інтегрально-семантичний, евристичний рівень. Формування музичного образу твору.

На першому етапі відбувається визначення суб'єктом музичного матеріалу. У цій пізнавальній ситуації сприймання особою музичної інформації має форму розуміння-впізнавання, здійснюється оцінка за принципом «чув-не чув» («подобається-не подобається»).

Цей перший етап притаманний початковим рівням музичного сприймання таким як: сенсорний та інтонаційний.

Відтак, на початковому сенсорному рівні, тобто на рівні відчуттів, відбувається аналіз елементарних якостей звуків. У центрі уваги найпростіші (об'єктивні) музично-акустичні характеристики звуку, а саме: висота, гучність, тривалість, тембр та їх найпростіші зв'язки (ритм тощо). Процес переживання відбувається як реакція свідомості, що виконує функцію орієнтації в образі зовнішнього світу. Характеристикою слухацької діяльності такого рівня може слугувати думка О. Лосєва про те, що «множинність звуків, які складають музичний твір, сприймається як щось цілісне і просте, як щось водночас плинне і безформне. Це – рухома єдність у злитості» [4, с. 421].

На наступному – інтонаційному рівні відбувається пізнання на рівні сприймання, коли цілісний музичний звук «оцінюється» і розглядається як частина мотиву, фрази, частину звукової гармонії, як щабель ладу. Тобто, увага звертається на музичну мову, найбільш узагальненим і найбільш типовим зв'язкам між звуками, оскільки звук у тій чи іншій музично-мовній системі набуває нових якостей, хоча про музичний твір в цілому на цьому рівні ще не йдеться.

Процес сприймання музичного матеріалу проявляється у формах розуміння-аналогізування і розуміння-комбінування. Результатом такого відображення і переживання співвідношення звуків є вміння розрізняти, сприймати, інтонувати фразу, мелодію тощо. Зауважимо, що саме в проявах звуковисотного слуху проявляється активність суб'єкта в процесі сприймання музики.

На другому етапі відбувається осмислення різних функцій звуків у музичному творі, їх роль у становленні художньої цілісності, і, зрештою, музично-художньої естетичної цілісності твору загалом. Цей етап характеризується вищими рівнями музичного сприймання (емоційно-семантичним, інтегрально-семантичним (евристичним)).

На емоційно-семантичному рівні когнітивна музична діяльність відбувається у сферах мелодичного оформлення, гармонійного ладу

та поліфонії, де інтонація стає вихідним моментом. Зокрема, здійснюється зворотний рух від музично-сміслових одиниць композитора до формування цілісної семантично наповненої єдності у слухача.

Можна припустити, що домінуючими рівнями розуміння на цьому етапі мають бути «розуміння-аналогізування» (проведення аналогій зі схожими інтонаційними ходами у музичній тканині, з елементами мелодій з інших творів тощо) та «розуміння комбінування» (усвідомлення місця звуку в музичних мотивах твору, значення цих мотивів у музичних фразах, темах тощо). При цьому зміст твору визначають як те, що формується у свідомості слухача, уявлення про самий твір, про оточуючий світ і слухача в ньому, а також про автора і виконавця.

На евристичному, інтегрально-семантичному рівні когнітивний процес відбувається у двох напрямках – здійснюються послідовно-одночасна побудова музичного образу та аналітико-синтетичні операції в ході музичного мислення.

Це має стимулювати швидше усвідомлення і цілісніше переживання форми й структури твору. Емоційна і дискретивна оцінки звучання дають можливість інтерпретувати його як змістовну структуру, а здобутий музичний досвід дає змогу будувати численні гіпотези, передбачати подальший розвиток мелодії, гармонії тощо.

В процесі слухачької діяльності відбувається формування художнього образу, завдяки музичній пам'яті створюється інтонаційний фонд, на основі якого осмислюються інтонаційні моделі в розгортанні музичного цілого. При цьому творче, продуктивне музичне мислення слухача виступає як особливий вид мислення.

На цьому рівні пізнання процес розуміння набуває вигляду «руйнування стереотипів» та адекватного культурологічного розуміння музичного матеріалу. В процесі такої музичної діяльності висувуються і перевіряються гіпотези, здогадки, виявляється новий та прихований зміст завдяки співставленню та аналізу концепції автора, виконавця і слухача, виявляються суперечності.

Зауважимо, що інтерпретація змісту твору слухачем вже опосередкована інтерпретацією виконавця. У слухача формується критичне ставлення до версії виконавця, відбувається повторна інтерпретація та робляться висновки.

Показниками творчої діяльності цього рівня є «ескізування»: образи музичного матеріалу постають як численні гіпотези, а

осмислення загального образу музики відбувається як поетапне осмислення часткових образів. Відбувається внесення уточнень, співставлення власних думок в ході слухацької діяльності із заданими образами композитора, прийняття рішення про відповідність ескізу-образу до художньо-естетичної цілісності музичного твору. Здійснюється кінцева деталізація образів.

Підсумовуючи зазначимо, що музичне сприймання є складним, багатогранним і суперечливим процесом, що слід неодмінно враховувати у педагогічній діяльності. Таким чином, музичне мислення слід організовувати за допомогою послідовних операцій, які утворюють етапи формування цілісного образу музичного твору (на кожному з етапів існують різні форми розуміння) завдяки специфіці організації музичного матеріалу. На кожному з рівнів пізнання у тій чи іншій мірі представлено елементи творчої діяльності, де, незалежно від рівня, проявляються індивідуально-психологічні особливості, які полягають, в готовності до слухацької творчої діяльності, в наявності у конкретного суб'єкта комплексу вмінь і здібностей до її здійснення взагалі або ж до її певних видів.

Список використаних джерел:

1. Апраксина О. А. Методика музикального виховання. – М.: Педагогіка, 1983. – 336 с.
2. Готсдинер А. Л. Музыкальная психология. – М.: Магистр, 1993. – 263 с.
3. Кадцын Л. М. Музыкальное искусство и творчество слушателя. – М.: Высшая школа, 1990. – 303 с.
4. Лосев А. Ф. Музыка как предмет логики // Лосев А. Ф. Форма – Стиль – Выражение. – М.: Мысль, 1990. – С. 405-602.
5. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
6. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.